

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry

Herttaliisa Tuure, toiminnanjohtaja
Miikka Piironen, asiantuntija

Lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko (VNS 1/2021 vp)

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua koulutuspoliittisesta selonteosta. Selonteko on pääpiirteiltään hyvin linjautunut, mutta kunnianhimoiset tavoitteet eivät saa tuekseen riittäviä keinoja. Kokonaisuutta heikentää etenkin oppilaitos-, tutkinto- ja työelämäkeskeisyys: selonteko ei tunnista niiden ympäristöjen moninaisuutta, joissa oppimista voi tapahtua ja osaamista osoitetaan. Myös opetuksen ja koulutuksen järjestäjien muiden tahojen kanssa tekemän monialaisen yhteistyön merkitys jää nyt sivuun.

Into esittää, että koulutuspolitiikkaa kehitettäessä otettaisiin vahvemmin huomioon:

1. työpajatoiminta ja vastaavat valmennusyksiköt vaihtoehtoisten oppimisympäristöjen tarjoajana, osaamistason kohottajana ja väylänä koulutukselliseen tasa-arvoon,
2. nuorisotyö perus- ja toisen asteen oppilaitosten sisällä toteutuvana työmuotona ja niiden läheisenä yhteistyökumppanina,
3. opiskeluhyvinvoinnin, mielenterveyden ja jaksamisen sekä osallisuuden näkökulma,
4. ammatillisen erityisopetuksen, oppisopimusjärjestelmän ja tuetun oppisopimuksen kehittäminen sekä erityistä tukea tarvitsevien ja osatyökykyisten oikeus koulutukseen.

Nuorisotyön merkitys kasvatukselle ja koulutukselle ansaitsee tunnustuksen ja vakaan aseman

Into pitää positiivisena, että selonteossa on huomioitu oppilaiden välisten erojen kasvu sekä yhteisöllisesti toteutettavan opiskeluhuollon ja monialaisen yhteistyön osuus oppimisen ja hyvinvoinnin edistämisessä. Nuorisotyö kasvatuksen ja koulutuksen olennaisena yhteistyökumppanina kuitenkin pitkälti puuttuu tästä kuvasta edelleen. Samalla käsitys koulutusasteiden nivelvaiheista ja niiden sujuvuutta turvaavista ratkaisuista jää vaillinaiseksi: nuorisotyön kanssa tehtävä moniammatillinen yhteistyö on

Into

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry
Rautatieläisenkatu 6 (käyntiosoite Kellosta 7)
00520 Helsinki
into@intory.fi
etunimi.sukunimi@intory.fi

merkittävää lasten ja nuorten koulupolun eheyden, koulurauhan ja arjen yhteisöjen turvaajana sekä jatkokoulutukseen ohjautumisen ja kiinnittymisen tukena.

Nuorisotyön avulla voidaan todistetusti auttaa nuoria, joilla on esimerkiksi perhetaustan, kiusaamisen tai oppimisvaikeuksien vuoksi korostunut koulutuspolun katkeamisen riski. Nuorisotyö tarjoaa mahdollisuuden kohdatuksi tulemiseen, turvallisen aikuisen ja tarvittavaa tukea nuorelle hänen itsemääräämisoikeuttaan kunnioittaen. Vahvistamalla nuoren toimijuutta turvataan opiskelun sujuvuutta ja elämäntilanteen kantokykyä nivelvaiheissa.

Kiitämme selonteon valmistelijoita siitä, että erotuksena luonnokseen on uuden version toimenpiteisiin nyt lisätty kohta, jossa todetaan opiskelijoiden hyvinvointia vahvistettavan "kehittämällä osallisuutta ja oppilaitosdemokratiatoimintaa sekä pilotoimalla ns. matalan kynnyksen toimintatapoja". Lisäys on merkittävä, mutta samalla on syytä huomata, että osallisuutta ja hyvinvointia tukevia käytäntöjä ei suinkaan tarvitse innovoida tyhjästä. Hankepiloteille ei ole tällä saralla erityistä tilausta, sillä monessa oppilaitoksessa ja kunnassa on tehty tai tehdään parhaillaan ansiokasta ja hyvinvointia kohottavaa monialaista yhteistyötä osallisuuden parissa, ja esimerkiksi nuorisotyöntekijät toimivat tiivistä oppilaitoksissa.

Syksyllä 2020 myönnettyt erityisavustukset kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön vahvistamiseen ja kehittämiseen herättivät oppilaitoksissa huomattavaa innostusta ja lukuisat hankkeet ovat käynnissä. Olisi valitettavaa, mikäli niiden toiminnasta kertyvien kokemusten ei anneta rakentaa pohjaa opetuksen, koulutuksen ja nuorisotyön yhteiselle työskentelylle. Ymmärrys hyvistä toimintamalleista ja niiden toimeenpanon edellyttämä osaaminen ovat siis laajalti jo olemassa, ja nyt kaivataan ennen kaikkea vakaita resursseja tehtävien toteuttamiseen. Rahoituksen katkokset, epätietoisuus työn jatkuvuudesta, ja edellisistä seuraava henkilökunnan vaihtuvuus vaikeuttavat elintärkeiden luottamussuhteiden pitkäjänteistä rakentamista lasten ja nuorten parissa sekä toimivien mallien juurruttamista oppilaitosympäristöön.

Myös etsivän nuorisotyön ja oppilaitosten väliseen yhteistyöhön on kiinnitettävä lähitulevaisuudessa runsaasti huomiota hallinnon kaikilla tasoilla. Nuorisolain pohjalta toimivat etsivät nuorisotyöntekijät vastaanottavat toiseen asteen oppilaitoksilta ilmoituksia opintonsa keskeyttävistä alle 29-vuotiaista. Etsivät ovat olleet laajalti edustettuina moniammatillisissa opiskelijahuolto- ja/tai hyvinvointiryhmissä. Uuden oppivelvollisuuslain tuomat muutokset kuitenkin haastavat vakiintuneita yhteistyömalleja. Jotta rinnalla kulkijan tukea toivovat nuoret tavoitetaan sujuvasti jatkossakin, edellyttää se hyvin toimivia suhteita etsivien nuorisotyöntekijöiden ja oppilaitosten välillä.

Mikäli koulutuspolitiikassa halutaan varteenotettavalla tavalla huomioida kaikkien nuorten oikeus koulutukseen ja sujuviin nivelvaiheisiin, on siihen tuotava vahvasti mukaan kouluissa sekä yhdessä oppilaitosten kanssa tehtävä nuorisotyö. Into esittää, että rahoituksen painopisteen siirtyessä pitkäjänteiseen kehittämiseen sen yhdeksi sisällöksi tulisi lukea koulu- ja oppilaitosnuorisotyön vakiinnuttaminen. Jatkossa tulee myös tarkentaa, mitä positiivisella erityiskohtelulla tarkoitetaan, jotta siihen kytkettyjen toimenpiteiden toimivuus voidaan kaikkialla taata. Tarkoituksenmukaista olisi liittää nuorisotyöllinen toiminta osaksi positiivisen erityiskohtelun valtakunnallisia malleja.

Into

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry
Rautatieläisenkatu 6 (käyntiosoite Kellosilta 7)
00520 Helsinki
into@intory.fi
etunimi.sukunimi@intory.fi

Työpajatoimintaa ja opinnollistamista hyödynnettävä väylinä kohti koulutuksellista tasa-arvoa

Vaikka koulutuspoliittinen selonteko tunnistaa koulutuksen tasa-arvoisuutta heikentäviä ilmiöitä ja tähdentää nyt hieman luonnosversiota painokkaammin joustavien ja räätälöitävien osaamisen kehittämisen mahdollisuuksien tarjoamisen merkitystä, sivuuttaa se Inton pettymykseksi edelleen työpajojen ja vastaavien valmennusyksikköjen yhteistyön oppilaitosten kanssa ja niiden erityisosaamisen hyödyntämisen keinoina vastata edellä mainittuihin haasteisiin.

Työpajat on oppivelvollisuus uudistuksessa todettu toisen asteen tutkinnon suorittamisen kannalta merkittäväksi vaihtoehtoiseksi oppimisympäristöksi. Yhteistyön merkitys on korostunut ammatillisen koulutuksen siirtyessä entistä vahvemmin työelämässä tapahtuvaan opiskeluun, kun koulutuksen järjestäjien on löydettävä sopivia oppimisympäristöjä myös esimerkiksi erityistä tukea tarvitseville ja itseohjautuvuuden kasvavien vaatimusten kanssa vaikeuksissa oleville opiskelijoille. Työpajojen vahvuudeksi on todettu laaja kokemus haastavan kohderyhmän ohjaamisesta sekä yksilön kokonaisvaltaiseen tukemiseen muokatut toimintatavat ja pedagogiset ratkaisut. Työpajatoiminta mahdollistaa opiskelutaitojen, elämänhallinnan ja itseluottamuksen kehittymisen omaan tahtiin ja turvallisesti myös niille maahanmuuttajille, joille suomalainen yhteiskunta on uusi ja osin tuntematonkin toimintaympäristö.

Toiminta nuorisotyöllisen otteen, psykososiaalisen tuen ja osaamisen kehittämisen erityisiä vahvuuksia yhdistävissä valmennusyksiköissä mahdollistaa nuoren opiskelutaitojen, elämänhallinnan ja itseluottamuksen kehittymisen. Se helpottaa kiinnittymistä myös tutkintoon johtaville koulutuspoluille. Monella työpajalla voi suorittaa tutkinnon osia tai pienempiä kokonaisuuksia, ja osalla pajoista koko tutkinnon. Työpajojen matalimman kynnyksen palvelu, starttivalmennus, vastaa arjenhallintaan sekä mielenterveys- ja päihdeongelmiin liittyviin tuen tarpeisiin.

Työpajatoiminnan yhteistyö oppilaitosten kanssa on jo nyt monin paikoin ympäri Suomen tiivistä, mutta toteutuu alueittain vaihtelevalla intensiteetillä. Valtiollisella tasolla muodostetut suuntaviivat sekä normi- ja resurssiohjaus yhdessä työpajatoiminnan kentän keskeisten toimijoiden parhaillaan kehittämien laatukriteerien kanssa toisivat vaihtoehtoisten oppimisympäristöjen hyödyntämiseen ja opinnollistettuun työpajatoimintaan sinne edelleen kaivattua kansallista yhtenäisyyttä ja tasalaatuisuutta.

Työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö alueellisen tasa-arvon mahdollistajina

Kouluttautumismahdollisuuksien alueellista jakautuneisuutta tarkasteltaessa on hyvä pistää merkille, että työpajatoimintaa on Suomessa tarjolla huomattavasti kattavammin kuin oppilaitosten järjestämää koulutusta. Into haluaa korostaa, että myös jatkuvan ja työuran aikaisen oppimisen yhteydessä on ensiarvoisen tärkeää muistaa niitä nuoria ja aikuisia, jotka ovat koulutuksen ja työn ulkopuolella tai osatyökykyisiä. Panostamalla opinnollistetun työpajatoiminnan ja muiden valmennusyhteisöjen koulutuspotentiaaliin voidaan nuorille tarjota alueellisesti tasa-arvoisemmat mahdollisuudet päästä osallisiksi oppimisesta ja koulutuksesta monipuolisesti erilaisia reittejä pitkin ja haastavistakin elämäntilanteista käsin. Työpajojen koulutuksellisen aseman vahvistaminen vähentäisi osaltaan väestömuutosten ja siitä aiheutuvien rahoitusmuutosten oppilaitosverkostolle aiheuttamia paineita. Samalla on varmistettava, että työpajatoiminnan rahoitus vastaa jatkossa valmennuspalveluiden tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia ja velvoitteita.

Jotta oikeus jatkuvaan oppimiseen koskettaa kaikkia, on alueellista palveluverkkoa tarkasteltava silmällä pitäen sitä, että ympäri Suomen olisi saatavilla lähipalveluna tuen tarpeiden tavoittamiseksi

Info

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry
Rautatieläisenkatu 6 (käyntiosoite Kellosta 7)
00520 Helsinki
into@intory.fi
etunimi.sukunimi@intory.fi

riittävässä määrin etsivää nuorisotyötä sekä opintopolkuihin tiiviisti kytkeytyvää matalimman kynnyksen toimintaa (starttivalmennus/työkokeilut/sosiaalinen kuntoutus/kuntouttava työtoiminta työpajoilla). Koulutuksen ulkopuolella olevia tavoittavan etsivän nuorisotyön, työpajatoiminnan ja oppilaitosten yhteistyön on alueesta riippumatta mahdollistettava sujuvat siirtymät oppimiseen kytkeytyneeltä työpajajaksolta koulutuksen järjestäjän puitteisiin sekä tarvittaessa oppilaitoksesta työpajan tarjoamaan vaihtoehtoiseen oppimisympäristöön - aina valmentautujan edun mukaisesti. Näin koulutuksen tai työn piiristä kauaskin ajautuneiden on mahdollista päästä osalliseksi oppimisesta ja takaisin koulutukseen johtaville poluille.

Ammatillisen erityisopetuksen ja oppisopimuskoulutuksen kohtalo katvealueella?

Into katsoo jokseenkin karuksi puutteeksi sen, ettei koulutuspoliittinen selonteko edelleenkään huomioi millään tapaa ammatillisen erityisopetuksen nykytilaa tai ota kantaa sen kehittämiseen. On positiivista, että nyt uudessa luvussa 3.12 nostetaan esille "vammaisten ihmisten oppiminen" – mutta nähdäksemme asian käsittely jää pahasti puolitiehen, mikäli samalla ei käsitellä erityisopetusta ja erityisoppilaitosverkostoa koskevia kysymyksiä. Koulutuksen saavutettavuuden ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien kannalta erityisopetuksessa on kysymys olennaisesta osasta koulutusjärjestelmäämme, ja sellaisena se myös ansaitsisi enemmän huomiota.

Nuorisotyön piirissä kannetaan huolta väliinputoajien joukosta, joka yhtäältä ei saa tarvitsemaansa erityistä tukea, henkilökohtaista ohjausta tai yksilöllisiin valmiuksiin mukautettuja opiskelujärjestelyjä tavallisissa ammatillisissa oppilaitoksissa, mutta ei toisaalta pääse osalliseksi ammatillisesta erityisopetuksesta joko opintopaikkojen rajallisuuden, edellytettujen lääkärintlausuntojen, tai erityisoppilaitosverkon aukkokohtien vuoksi. Kun opintopaikkojen kysyntä ylittää tarjonnan, eivät opiskeluhallukkaan, mutta tuentarpeiset nuoret pääse käsiksi sellaisiin opiskelumahdollisuuksiin, joihin heillä olisi parhaat valmiudet kiinnittyä.

Into pitää myös toivottavana, että tulevissa koulutuspoliittisissa toimenpiteissä linjattaisiin selkeästi oppisopimuskoulutuksen tulevaisuudesta ja asemasta suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Oppisopimus tai erilaiset mestari-kisälli -oppimiseen pohjautuvat järjestelyt olisivat koulutusratkaisuna parhaiten soveltuvia monelle sellaiselle nuorelle tai uudelle alalle suuntaavalle aikuiselle, joka ei syystä tai toisesta koe oppilaitosmuotoista opiskelua motivoivaksi, ja jolla on siksi korostunut riski jäädä vaille tutkintoa. Toistaiseksi oppisopimuksen olemassaolo kuitenkin nostattaa alaansa etsivien nuorten ja aikuisten parissa toistuvasti katteettomaksi osoittautuvia odotuksia ja toiveita - moni nuori tai alanvaihtaja kuluttaa aikaansa hedelmättömästi olemattomia oppisopimustyöpaikkoja tähyillen.

Tällä hetkellä erityisesti tuetulle oppisopimukselle olisi edustamamme kentän kokemusten mukaan olemassa siis huomattava tyydyttämätön kysyntä: työpaikkoja, saati tukea opiskelemiseen työpaikalla (esim. työhönvalmennusta) ei ole tarjolla kaivatussa määrin eikä tarpeeksi helposti saavutettavasti, joten kilpailu harvoista paikoista on erittäin kovaa. Maahanmuuttajataustaistenkin osalta tarvetta on tuetulle oppisopimukselle eli yksilöllisen valmennuksen yhdistämiselle oppisopimukseen. Myös tässä tulee hyödyntää työpajoja entistä laajemmin.

Oppisopimusjärjestelmän kehittäminen liittyy työvoimapolitiikkaan: sopimustyöpaikkojen lisääminen edellyttää hallinnon alat läpileikkaavaa tarkastelua, koulutuksen järjestäjien, työnantajien ja välityömarkkinatoimijoiden kutsumista mukaan keskusteluun – ja lopulta valtakunnallisia ratkaisuja, jotka opastavat, kannustavat ja aktivoivat työnantajia paremmin yhteistyöhön kasvatus- ja koulutusalan

Into

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry
Rautatieäisenkatu 6 (käyntiosoite Kellosilta 7)
00520 Helsinki
into@intory.fi
etunimi.sukunimi@intory.fi

kanssa. Positiivisista työllisyysvaikutuksista (ks. Aho ym. 2018) huolimatta oppisopimuskoulutus esi-merkiksi julkisen sektorin työpaikoilla on valitettavan harvinaista, ja myös tässä olisi huomattavasti lisäämisen varaa, mikäli poliittinen tahto vain selkiytyisi. Valitettavasti koulutuspoliittinen selonteko ei hyödynnä mahdollisuuksiaan tuon tahtotilan muotoilemiseksi.

Mielenterveys ja jaksaminen heijastuvat koulutuspolkuihin, vaikka selonteko ei sitä huomaakaan

Selonteosta puuttuu yhä näkemys ja tarpeeksi täsmälliset toimenpiteet hyvinvoinnin, jaksamisen ja positiivisten mielenterveystekijöiden lisäämiseksi koulutuksen piirissä. Kouluja ja oppilaitoksia ei tule käsitellä muusta yhteiskunnasta erillisenä ja vain koulutussisältöihin keskittyvänä saarekkeena. Inton syksyllä 2020 toteuttaman kyselyn ("Tuntui jossain kohti, että miut on jätetty ihan yksin selviämään". Kohdennetun nuorisotyön nuorten kokemuksia opintojen keskeytymisestä) vastauksista selviää, että lähes neljällä viidestä (78 %) nuoresta opintojen keskeyttämisen taustalla ovat olleet mielenterveyden ja jaksamisen haasteet. Nämä yhdistettynä riittämättömään tukeen tekevät oppilaitoksen edellyttämään tahtiin opiskelemisesta liian raskasta. Olisikin enemmän kuin toivottavaa, että koulutuspolitiikassa tunnistettaisiin paremmin näitä ongelmia ja etsittäisiin ratkaisuja niiden selättämiseksi – nyt mielenterveyttä tai nuorten jaksamista ei selonteossa mainita kertaakaan!

Viimeaikaiset selvitykset ja uutiset oppilaitoksista ovat vahvistaneet ymmärrystä siitä, että monin paikoin opiskeluhoito ei toteudu tällä hetkellä tarkoituksenmukaisesti. Olennaiset vakanssit saattavat olla tyhjillään pitkiä aikoja, ja nuoret jäävät tuolloin vailla kaipaamaansa tukea ja tarpeellisiin tuki- tai hoitojärjestelyihin oikeuttavia tutkimuksia. Tämä epäkohta vaatii välitöntä korjaamista: sen lisäksi, että "oppilas- ja opiskeluhoillon palvelujen toteutumista ja mitoituksen riittävyyttä seurataan ja arvioidaan" (s. 64) – kuten tapahtuu jo tällä hetkellä THL:n toimesta – tulee valtiolla jatkossa olla käytössään myös entistä tehokkaampia keinoja puuttua siihen, mikäli kunnat ja koulutuksen järjestäjät eivät saa opiskelijahuollon palveluita asianmukaiseen kuntoon. Normiohjauksen vahvistamista ei näiltä osin kannatakaan kaihtaa. Opiskelijahuollon tasapuolisessa resursoinnissa ja sen takaamisessa, että jokainen opiskelija voi tulla oppilaitoksessa henkilökohtaisesti kohdatuksi, kuulluksi, ohjatuksi ja tuetuksi tarpeensa mukaisesti, on paljon tekemistä. Tarvitsisimme huomattavia hyvinvointiin kohdentuvia koulutus- sekä sosiaali- ja terveystieteellisiä interventioita sekä hoitovastuiden määrittelyä tarkemmin, jotta osaa- mistasoa ja mahdollisuuksien yhdenvertaisuutta voitaisiin onnistuneesti lisätä.

Into

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry
Rautatieäisenkatu 6 (käyntiosoite Kellosilta 7)
00520 Helsinki
into@intory.fi
etunimi.sukunimi@intory.fi

